

VIII. Світова політика

УДК 327.8 (470+571)

Тимченко А. В.

Студентка Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗБЛИЖЕННЯ РОСІЇ ТА КИТАЮ ФАКТИЧНО МАЄ НА МЕТІ СТВОРЕННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО, ЕКОНОМІЧНОГО І КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ

Аналізується співробітництво Росії та Китаю, досліджуються можливі сценарії розвитку зовнішньополітичних стратегій Китаю та Росії.

Ключові слова: *двосторонні відносини, співробітництво, військово — політична стратегія, культурний розвиток, гуманітарна співпраця.*

Політичне співробітництво КНР та РФ витікає зі спільних цілей, яких держави прагнуть досягти на міжнародній арені.

Обидві країни декларують прагнення до побудови багатополярного світу, що обов'язково викличе спротив з боку США. РФ та Китай прагнуть переглянути існуючий світовий порядок та гегемонію США в ньому.

З огляду на це, Росія та Китай узгоджують свою позицію з ключових питань, що розглядаються Радою Безпеки ООН. Так, останнім прикладом взаємодії було спільне вотування Резолюції РБ ООН по Сирії 4.02.2012 року.

На даний момент для здійснення успішної зовнішньої політики Китай повинен виконувати три головні завдання — забезпечувати внутрішню безпеку, створювати умови для експорту, забезпечувати контроль над буферними територіями — Внутрішня Монголія, Тибет, Сінцзян. Головною загрозою є легка можливість морської блокади Китаю з

моря — через відсутність потужного флоту та географічні особливості узбережжя Китаю та прилягаючих морів. Саме для цього Китай хоче створити військові бази в Пакистані, М'янмі, Бангладеш, на Шрі-Ланці. КНР має історично зумовлені важкі відносини з сусідами — Японія, Корея, Індія. Також існує конфлікт з країнами Південно-Східної Азії в процесі поступової інтеграції їх економік в китайську. Тут є інтерес військово-політичного блоку з РФ, для деблокування та пошуку надійних партнерів в регіоні [1].

Важливим є політичне співробітництво в рамках ШОС. Згідно з доповіддю СІПРІ (Стокгольмський інститут досліджень проблем миру), першочерговим завданням в рамках цієї організації є підтримка стабільності в прикордонних регіонах країн членів ШОС. Обидві країни зацікавлені в недопущенні розширення зони нестабільності з Афганістану на територію країн Центральної Азії. Зокрема, Китаю це життєво важливо для забезпечення неханських територій. При тісній інтеграції РФ та регіону в рамках ЄвразЕС та збалансування китайських та російських впливів в Центральній Азії у вигаді будуть всі — РФ, Китай, центральноазіатські держави, які бояться поглинання регіону однією з великих держав. Також в рамках ШОС в ході російсько-китайського співробітництва був розроблений проект Договору запобігання розміщенню та застосуванню зброї в космосі. Цей документ викликав негативну реакцію у США.

Військові питання — військовий бюджет Китаю на 2012 рік досяг 106 млрд. доларів, заради його збільшення було пожертвовано темпами росту ВВП. Важливим елементом є флот — зокрема Китай вже спустив на воду перший авіаносець. Самостійно Китай, незважаючи на свою могутність, не здатний ще довго протистояти США на морі. Тому чи не єдиним партнером в регіоні у військовій сфері може бути Росія.

По-перше, Росія володіє сучасною бойовою технікою, необхідною для Китаю. На даний момент здійснюється поставка зенітно-ракетних систем, комплексів ПВО, бойових та транспортних літаків і гелікоптерів, літаків-заправників, засобів наземної радіолокації і зв'язку, крилатих ракет, ракетних систем морського базування. Найслабшим місцем в ВПК Китаю залишається виробництво двигунів, в цій сфері Китай найбільше розраховує на Росію. Досвід військово-технічного співробітництва включає не тільки поставки готових зразків зброї, а і організацію ліцензійного виробництва зброї на території КНР [4].

По-друге, як зазначалось вище, Китай ставить за мету створити потужний морський флот, який зможе конкурувати з флотом США в Тихому та Індійському океанах. Чи не єдиним партнером в цій сфері є Росія. РФ постачає Китаю дизель-електричні торпедні підводні човни, есмінці, ескадрені міноносці.

По-третє, Китай зацікавлений в російських воєнних та військово-технічних знаннях. В російських спеціалізованих ВНЗ, а також Військовій академії Генштабу навчають більше 140 тисяч китайських військовослужбовців. Крім цього регулярно, на виконання відповідних контрактів, в російських навчальних центрах проходять підготовку екіпажі кораблів та підводних човнів, літаків, систем ПВО. Китайці активно освоюють російські інноваційні технології шляхом обміну спеціалістами з РФ.

З 2005 року в рамках ШОС здійснюються військові навчання «Мирна місія», в яких беруть участь збройні формування обох країн. Також регулярно з 2005 року відбуваються російсько-китайські військово-морські навчання. В квітні 2012 року будуть проведені наступні, одною з головних цілей яких буде відпрацювання захисту виняткових економічних зон. Передані теоретичні знання з військового мистецтва можуть бути закріплені на практиці.

За розрахунками експертів, при збереженні існуючих темпів росту Китай до 2020 року обжене США по обсягу ВВП.

Тому для Росії є надзвичайно вигідним посилення економічних зв'язків з державою, яка в недалекому майбутньому займе лідируючі позиції в світовій економіці. Співробітництво в економічній сфері між РФ та КНР здійснюється в рамках двосторонніх форумів. Проведено 6 Російсько-китайських економічних форумів, на яких здійснюється обговорення ключових питань двосторонніх економічних відносин та відбувається підписання угод.

Китай стає головним торговельним партнером Росії, тому що очікується, що в 2013 році товарообіг між двома країнами досягне 80 млрд. доларів. Керівник китайської делегації на останньому економічному форумі Ван зауважив: «Ми маємо можливість і впевненість для підтримки сприятимемо й тенденціям розвитку російсько — китайському економічному співробітництву. В наших силах реалізувати мету в досягненні товарообігу в розмірі 100 млрд. доларів до 2015 р., а до 2020 р. — 200 млрд. доларів». В свою чергу,

керівник російської делегації Жуков висловив особливу подяку Китаю за підтримку російської сторони у вступі до СОТ [5].

Китай відкрито і приховано включається в конкурентну боротьбу з США в сфері глобалізації. Одним з елементів є прагнення перетворити юань в світову валюту. РФ і Китай вже здійснюють розрахунки в юанях. Планується повний перехід у двосторонніх розрахунках на рублі та юані.

Одними з ключових в економічному діалозі є енергетичні питання. 27 вересня 2010 року була запущена китайська гілка «Сковородино—Мохе» російського нафтопроводу Східна Сибір — Тихий океан. Російські компанії «Роснефть» і «Транснефть» і китайська CNPC уклали договір на поставки нафти в обсязі 15 млн. т щорічно протягом 2011–2030 років, з можливістю збільшення обсягів до 30 млн. т щорічно. РФ орієнтується на Китай в енергетичних питаннях, для того щоб вийти на ринок Азійсько-Тихоокеанського регіону. Зі свого боку, Китай зацікавлений в подальшій диверсифікації поставок нафти і газу. Основними поставниками нафти в Китай є Саудівська Аравія, Ангола, Іран, Оман та інші. З 2010 до них долучилась і Росія. Російські поставки нафти для Китаю є надійнішими, адже у випадку гіпотетичного конфлікту з США Китай повністю втрачає для себе нафту з Африки та Перської затоки. В США найпотужніший у світі флот, тоді ж як китайських флот зараз лише на початковому етапі свого створення [3].

Важливим є перспективний проект в галузі суднобудування. В жовтні 2009 року була підписана угода про створення суперверфі у Владивостоці.

В будь-яких двосторонніх відносинах, а особливо між державами-сусідами, завжди виникає ряд проблем, що потребують вирішення. Не виняток і китайсько-російські відносини.

Також між країнами існує ряд проблем. Першою є проблема кордонів. 16 липня 2001 року в Москві був підписаний Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Російською Федерацією та Китайською Народною Республікою. За ним країни взаємно визнають територіальну цілісність та недоторканість кордонів, РФ визнає існування тільки одного Китаю — Китайської Народної Республіки, уряд якої є законним і представляє всю країну. Тайвань є невід'ємною частиною Китаю. Сторони зобов'язуються дотримуватись кордонів, встановлених згідно Угоди між СРСР та КНР про радянсько-китайський державний кордон у її Східній частині від 16 травня 1991 року. Остаточо всі юри-

дичні питання, пов'язані з врегулюванням кордонів, були вирішені в 2005 році, коли була ратифікована Додаткова угода між РФ та КНР до угоди 1991 року. З В 2008 році проблема була вирішена на практиці, коли Китаю були передані острови Великий Уссурійський та Тарабаров. З того часу конфліктів між РФ та КНР фактично не виникало.

Заселення Далекого Сходу китайцями. Ця проблема настільки міфологізована, що важко відділити істину від неперевіреної інформації. Називались цифри до 12 мільйонів нелегальних китайських мігрантів в Росії. За даними перепису населення 2003 року в РФ проживало 34 тисячі китайців. Звичайно, такі цифри надзвичайно занижені. Експерти вважають, що загальний обсяг китайських мігрантів, як легальних так і нелегальних — 200–500 тис. чоловік, 0,5% населення РФ. Населення областей на Далекому Сході становить 6,8 млн. чоловік. Навіть якщо припустити, що всі ці китайці живуть на Далекому Сході, їх кількість не виглядає катастрофічною. Порівняно невеликий потік китайський іммігрантів в Росію пояснюється тим, що мешканці з північних районів КНР охочіше їдуть не в РФ, а на розвинений Південний Схід Китаю. В будь-якому випадку, Росії, з огляду на демографічну кризу та невелику населеність далекосхідних регіонів, вигідно перетворювати китайських мігрантів на корисних членів суспільства. Існує позитивний приклад китайської діаспори хуацяо в країнах Південно-Східної Азії, яка завдяки своїй активності та підприємливості зробила значний вклад в процвітання цих держав [1].

Конфлікт інтересів в Центральній Азії. Китай активно просуває свої компанії, вкладає інвестиції в регіон, в якому інтереси РФ апіорі вважають пріоритетними. Конфлікт є прихованим, і поки не переходить в жорстку фазу через співробітництво РФ і Китаю в рамках ШОС. На даний момент в зовнішній політиці КНР є примат економіки, тому боротьба за ринки збуту в країнах Центральної Азії може бути принциповою. Проте це питання не належить до тих, які не можна вирішити шляхом взаємних поступок. Тим більше що присутність в регіоні саме обох ключових гравців — Росії та Китаю, допоможе ефективніше забезпечити захищеність та більше відповідає інтересам країн Центральної Азії. За відмову від енергетичних проектів в регіоні Росія може компенсувати Китаю посиленням двостороннього енергетичного співробітництва.

Військове співробітництво. Головною перешкодою для розширення військового співробітництва між країнами є невиконання Китаєм своїх

зобов'язань щодо інтелектуальної власності. Китай часто копіює найновіші закуплені в РФ зразки бойової техніки. Через загрозу копіювання був зірваний контракт на поставку морських бомбардувальників Су-33. Ефективним вирішенням проблеми є відмова Росії від розширення постачання готової техніки до Китаю, натомість вкладення коштів в будівництво інфраструктури ВПК на території Китаю для ліцензованого виробництва військової техніки [3].

З вищесказаного можна зробити висновок, що всі ці питання при грамотному підході можна успішно вирішити, при чому безболісно та з максимальною вигодою для обох сторін.

Вирішення вищеназаних проблем є критично важливим, адже вже зараз формується оновлена база для потужного стратегічного співробітництва між КНР та РФ в усіх сферах. Слід детальніше розглянути кожен з них.

Основним рушійним механізмом співпраці між Росією і Китаєм в галузі освіти, культури, охорони здоров'я і спорту є Російсько-китайська Комісія з гуманітарної співпраці (в її складі 5 підкомісій і 3 робочі групи). Договірні-правову базу розвитку культурних зв'язків з Китаєм складає міждержавна Угода про культурне співробітництво, підписана 18 грудня 1992 р., міждержавні плани культурного співробітництва, а також робочі плани по співробітництву між окремими відомствами двох країн, розраховані на найближчі кілька років [2].

Ключові аспекти гуманітарної співпраці:

— розширення програм обміну студентами, спільна підготовка бакалаврів;

— популяризація вивчення російської мови в Китаї і, відповідно, китайської мови в Росії; (До числа досягнень в галузі освіти слід віднести організацію Центрів китайської мови в Москві, Санкт-Петербурзі і Владивостоку і російської мови в Пекіні, Шанхаї та Харбіні)

— створення культурних центрів;

— сприяння туристичному обміну, підвищення якості послуг туристичної

індустрії;

— активізація контактів між ЗМІ.

Конкретними заходами, що проводяться в рамках гуманітарного діалогу РФ-КНР є такі:

— 2009 році проведено Рік російської мови у Китаї, 2010 рік — Рік китайської мови в Росії;

— Планується проведення Року російського туризму в Китаї в 2012 році і Року китайської туризму в Росії в 2013 році, що розширить обізнаність громадян обох країн про своїх КНР та РФ.

Гуманітарна співпраця є своєрідним «десертом», який РФ та Китай отримують у разі збереження успішних тенденцій у стратегічному партнерстві. Переваги для громадян обох країн очевидні.

Серед експертів, в російському політикумі, в політичних колах Китаю немає єдиної думки щодо необхідності та можливості російсько-китайського зближення. Частина, розуміючи значні стратегічні перспективи, які відкриваються перед державами в разі поглиблення співробітництва, підтримують формування нового об'єднаного центру сил РФ-КНР. Інші, на противагу, називають ряд проблем, які заважають стратегічному партнерству двох держав. Тому пропоную почати з проблем і оцінити, чи є вони настільки нездоланими, що можуть критично вплинути на безхмарні відносини Піднебесної та РФ.

Отже, Китай і Росія будуть поступово формувати новий центр сили, рівномірно поглиблюючи рівень співробітництва у всіх сферах. Військово-політичний блок, про який часто ведуть мову прихильники російсько-китайського зближення є завданням стратегічної перспективи, адже на даний момент країни не хочуть серйозно псувати відносини зі США.

Список використаних джерел:

1. Декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.2002.kremlin.ru/summit12/s12_doc1ru.html. — Загл. с экрана.
2. Совместная декларация министров иностранных дел Российской Федерации и Ассоциации государств Юго-Восточной Азии о партнерстве в деле мира и безопасности, а также процветания и развития в Азиатско-Тихоокеанском регионе // И. С. Иванов. Россия в современном мире. Ответы на вызовы XXI века: статьи и выступления. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2004. — С. 594–598.
3. Материалы Канцелярии Госсовета КНР [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.abirus.ru/o/d_02.htm. — Загл. с экрана.

4. Спільна декларація Російської Федерації і Китайської Народної Республіки, була підписана 14 жовтня 2004 року президентом РФ Путіним В.В і стає головою КНР Ху Цзіньтао. Режимдоступа:- // kremlin // 03.04.07
5. Петровский В. Е. Россия и безопасность в Евразии (Региональные режимы безопасности в Центральной Евразии на рубеже XXI в.) / В. Е. Петровский // Проблемы Дальнего Востока. — 2001. — № 2. — С. 25–36

Стаття надійшла до редакції 18.01.2013 р.

Тимченко А. В. Сближение России и Китая фактически имеет целью создание нового мирового военно-политического, экономического и культурного центра

Анализируется сотрудничество России и Китая, исследуются возможные сценарии развития внешнеполитических стратегий Китая и России.

Ключевые слова: *двусторонние отношения, сотрудничество, военно — политическая стратегия, культурное развитие, гуманитарное сотрудничество.*

Тymchenko A. V. The convergence of China and Russia is actually aims the creation of a new world military-political, economic and cultural center

This article analyzes the cooperation of Russia and China, investigates the possible scenarios of the foreign policies of China and Russia.

Keywords: *bilateral relations, cooperation, military — political strategy and cultural development, humanitarian cooperation.*